

lainsäädäntöneuvos Timo Rämänen
neuvotteleva virkamies Tero Tolonen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

**MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN VASTINE HALLITUKSEN ESITYKSEEN
EDUSKUNNALLE LAIKSI LUONNONMUKAISESTA TUOTANNOSTA SEKÄ SAKON
TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 1 §:N MUUTTAMISESTA (HE 193/2021 VP)
ANNETUISTA LAUSUNNOISTA**

1. Oikeusministeriö

Oikeusministeriö on todennut, ettei ehdotetusta laista ilmene, että kotirauhaa koskevissa säännöksissä ei ole kansallista liikkumavaraa.

Maa- ja metsätalousministeriö lausuu, että hallituksen esityksessä on todettu, että uuden EU:n luomusasetuksen (EU) 2018/848 soveltamisalaa on laajennettu aikaisemmasta ja että se jättää jäsenvaltiolle erittäin vähän liikkumavaraa kansallisiksi säädöksiksi. Tämä koskee myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa tehtäviä tarkastuksia. Tarkastusten tekemiseksi viranomaisen on siinä määrin kuin on tarpeen suoritettava virallista valvontaa, joka kohdistuu muun muassa toimijan tiloihin (EU:n valvonta-asetus (EU) 2017/625 artikla 10 kohdan 1 alakohta c). Tarkastuksiin viitataan myös valvonta-asetuksen (EU) 2017/625 artiklassa 15, joka tosin koskee toimijoiden velvollisuuksia. Sen mukaan toimijoiden on, siinä määrin kuin se on tarpeen, virallisen valvonnan tai muiden virallisten toimien suorittamista varten toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä annettava toimivaltaisten viranomaisten henkilöstölle mahdollisuus tutustua esim. tiloihin ja muihin toimijoiden valvonnassa oleviin paikkoihin.

Oikeusministeriö on todennut, että olisi tullut perustella, edellyttääkö EU-asetus laiminlyöntien sanktiointia ja miksi tietyt laiminlyönnit ja seuraamukset on syytä säätää rangaistavaksi.

Hallituksen esityksen luomuvälön seurauksena maksun (38 §) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu valvonta-asetuksen 139 artiklan edellyttävän sitä, että jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan, että ne pannaan täytäntöön. Näiden seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Mainitun artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että valvonta-asetuksen ja sen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sääntöjen rikkomisiin, joita tehdään petollisten tai vilpillisten käytäntöjen avulla, sovellettavissa taloudellisissa seuraamuksissa otetaan huomioon kansallisen lainsäädännön mukaisesti vähintään joko toimijalle koitua taloudellinen hyöty tai tapauksen mukaan prosenttiosuus toimijan liikevaihdosta. Valvonta-asetuksen johdanto-osassa on todettu, että jotta petollisten tai vilpillisten käytäntöjen avulla tehtyihin sääntöjen rikkomisiin sovellettavilla taloudellisilla seuraamuksilla olisi riittävän ennaltaehkäisevä vaikutus, ne olisi asetettava tasolle, jolla pyritään ylittämään perusteeton etu, joka rikkomiseen syyllistyneelle kyseisistä käytännöistä aiheu-

tuu. Samalla on todettu, että seuraamusmaksua ei edellytetä EU:n luonnonmukaista tuotantoa koskevassa lainsäädännössä, mutta hallinnollisen ohjauksen keinoja ja luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvän lainsäädännön vastaisen toiminnan johdosta määrättäviä hallinnollisia pakkokeinoja ei aina voida pitää riittävän tehokkaina ja tarkoituksenmukaisina, mutta rikkomusten laatu ei ehdottomasti edellytä rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä. Valvonta-asetuksen johdanto-osassa on todettu, että jotta petollisten tai vilpillisten käytäntöjen avulla tehtyihin sääntöjen rikkomisiin sovellettavilla taloudellisilla seuraamuksilla olisi riittävän ennaltaehkäisevä vaikutus, ne olisi asetettava tasolle, jolla pyritään ylittämään perusteeton etu, joka rikkomiseen syyllistyneelle kyseisistä käytännöistä aiheutuu. Seuraamusmaksuja koskeva käytäntö on linjassa ministeriön muun vastaavan lainsäädännön kanssa (esim. elintarvikelaki (297/2021) 67 § ja rehulaki (1263/2020) 51 §).

Viranomaisten toiminta perustuu luomulainsäädännössä monessa kohtaa toimijoiden ilmoituksiin. Niinpä luomuvalvonnan seuraamusmaksu liittyy 38 §:n viidestä kohdasta neljään, jotta valvontatoiminnan kannalta oleelliset ilmoitukset olisivat viranomaisten saatavilla toiminnan arviointia varten. Lisäksi yksi kohta kohdistuu tilanteeseen, jossa toimija tai toimijaryhmä käyttää luomusasetuksen IV luvun merkintäsääntöjen vastaisia ilmaisuja. Tarkoitus on, että hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin kuuluisi vain sellaisia laiminlyöntejä, joiden toteennäyttäminen olisi yksinkertaista eikä vaatisi erityisiä tutkinnallisia toimenpiteitä. Kyse olisi vähäisinä pidettävistä rikkomuksista tai laiminlyönneistä. Mahdollisuus nopeaan luomuvalvonnan seuraamusmaksuun on katsottu tarpeelliseksi vilpillisten käytäntöjen vuoksi ja kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi luomumerkintöjä kohtaan.

Oikeusministeriö on lisäksi todennut, ettei ole varmistettu, että toimijaryhmälle määrätty luomuvalvonnan seuraamusmaksua ei voi toimijaryhmän sijaan määrätä yksittäiselle toimijalle. Toimijaryhmästä on säädetty tarkasti EU:n luomusasetuksessa. Viranomaisten valvonta kohdistuu aina itse toimijaryhmään eikä itse toimijaryhmän jäseniin. Toimijaryhmän itsensä on luomusasetuksen 36 artiklan kohdan 1 alakohdan g mukaisesti perustettava sisäisen valvonnan järjestelmä, joka käsittelee dokumentoidun valvontatoimien ja -menetelmien kokonaisuuden, jonka mukaisesti yksilöity henkilö tai elin on vastuussa sen tarkistamisesta, että kaikki toimijaryhmän jäsenet noudattavat luomusasetusta. Toimijaryhmälle myönnetään luomusasetuksen 35 artiklan mukaisesti vain yksi sertifikaatti. Viranomaisen toimet kohdistuvat itse toimijaryhmään, joten luomuvalvonnan seuraamusmaksusta vastaa aina toimijaryhmä ei sen yksittäinen jäsen. Huolta päällekkäisestä sanktiosta ei siis ole.

Oikeusministeriö on todennut, että ehdotetun lain 38 §:ssä 3 momentissa säädetyn kaksoisrangaistavuuden kiellon osalta tulee pyrkiä aukottomuuteen. Koska seuraamusmaksun voi määrätä useampi viranomainen, tulisi varmistua, ettei toimintaan kohdistu samasta teosta useampaa seuraamusmaksua.

Viranomaisille ehdotetun lain 6, 7 ja 8 §:ssä ehdotettu tehtävän jako on yksityiskohtainen ja sillä pyritään estämään se, ettei samaan tekoon kohdistu useampaa seuraamusmaksua. Luonnonmukaisen tuotannon valvonnassa on kuitenkin tavanomaista, että toimija saattaa kulua useamman valvontaviranomaisen valvontaan. On muistettava, että tällöin viranomaisten tehtävien sisältö yleensä vaihtelee kuitenkin tarkastettavasta toiminnasta riippuen. Esimerkiksi oluen valmistaja, joka valmistaa myös alkoholitonta olutta, kuuluu sekä Valviran että Ruokaviraston valvontajärjestelmään. Tästä syystä on ehdotuksen 10 §:ssä katsottu tarpeelliseksi antaa viranomaisille mahdollisuus sopia keskenään tarkastusten yhteensovittamisesta silloin, kun se tehtävien tarkastusten luonteesta johtuen on mahdollista. Tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät toimijoita ja tuotteita koskevat hallinnolliset

päätökset on valvontaviranomaisen edelleen tehtävä oman valvontajärjestelmänsä osalta. Tällöin viranomaisten on myös yhteistyössä seurattava, ettei samaan tekoon kohdistu useampaa seuraamusmaksua. Ylipäänsä valtionhallinnossa ja sen myötä myös elintarvikeketjun valvonnassa, sisältäen luonnonmukaisen tuotannonvalvonnan, on viime vuosina kiinnitetty yhä enemmän huomiota talousrikollisuuden ja harmaan talouden, jota myös elintarvikeketjun petokset osaltaan ovat, torjuntaan sekä sen edellyttämään viranomaisyhteistyöhön.

Oikeusministeriö on todennut, valvontaan liitetyn toiminnan keskeyttäminen (37 §) osalta 1 ja 2 momentti vaikuttavat päällekkäisiltä

Lähtökohtaisesti toiminnan keskeyttämiseen tai lopettamiseen johtavan puutteen tai laiminlyönnin on oltava olennainen ja vakava. 37 §:n 2 momentin tavoitteena on tarkoituksen edellyttäessä, että toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista koskeva päätös voitaisiin antaa vain, jos epäkohta jatkuu tai toistuu taikka kyseessä on tahallinen teko. Oikeusministeriö on pitänyt tahallisuuden osoittamista ongelmallisena ja on esittänyt sen poistamista. Ministeriö ehdottaakin 37 §:n momentin muuttamista seuraavaksi:

”Toiminta voidaan keskeyttää tai lopettaa vain, jos se on jatkuvaa tai toistuvaa. Toiminta on määrättävä keskeytettäväksi, vaikka epäkohta olisi mahdollista poistaa.”

Oikeusministeriö on todennut päätöksen täytäntöönpanoa koskevan 36 §:n olevan ristiriitainen 43 §:n 1 momentin kanssa, jossa haetaan ensivaiheessa muutosta oikaisulla päätöksen tekneeltä viranomaiselta.

Ministeriö ehdottaa 36 §:n muuttamista OM:n ehdottamalla tavalla seuraavasti:

”Edellä 1 momentissa tarkoitettua määrystä, kieltoa tai tilapäistä kieltoa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava.”

Oikeusministeriö on todennut, että tiedonsaantioikeudet lain 15 § 1 momentissa ja 16 §:n 1 momentissa ovat osittain päällekkäisiä.

15 §:n 1 momentin mukaan valvontaviranomaisella olisi oikeus valvontaa varten toteuttaa valvontatoimenpiteitä, joista säädetään kansallisessa laissa tai Euroopan unionin lainsäädännössä. Valvontaa varten viranomaisen tulisi päästä paikkoihin, joissa luonnonmukaisia tuotteita tai niitä koskevia asiakirjoja käsitellään, käytetään tai säilytetään, tarkastaa viljelyksiä, tuotanto-, varasto-, ja muita rakennuksia sekä kuljetusvälineitä, toimijan kirjanpitoa ja ottaa tarpeelliset näytteet maksutta.

16 §:ssä säädettäisiin valvontaviranomaisen ja Euroopan unionin tarkastajan oikeudesta saada salassapitosäynnösten estämättä valvontaa varten välttämättömiä tietoja valtion ja kunnan viranomaisilta, julkista tehtävää hoitavalta sekä lain mukaisilta toimijoilta ja muilta, joita lain velvoitteet koskevat. Valvontaa varten välttämättömät salassa pidettävät tiedot voisivat liittyä esimerkiksi yrityksen liikesalaisuuden piiriin kuuluviin tietoihin. Valvontaviranomaisella olisi myös seuraamusmaksun määräämisen yhteydessä oikeus saada sakkorekisteristä tarvittavat tiedot sen valmistamiseksi, ettei henkilöä ole samasta rikoksesta jo tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa. Ministeriö katsoo, että nämä ehdotetut kohdat vastaavat voimassa olevan lain sääntelyä ja lisäksi ne ovat linjassa voimassa olevan elintarvikelain kanssa.

Oikeusministeriö on huomauttanut, että 15 §:n 1 momentissa ei puhuta välttämättömistä tiedoista, kuten perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti todettu. Ministeriö esittää, että 15 §:n 1 momentti muutettaisiin seuraavasti:

” Tässä laissa tarkoitetuilla valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus tämän lain ja luomusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten täytäntöön panemista ja noudattamisen virallista valvontaa tehtäviä tarkastuksia varten päästä viljellyille ja muille alueille, tuotanto-, varasto- ja muihin rakennuksiin ja kuljetusvälineisiin sekä tarkastaa toimijan kirjanpitoa, suorittaa muita tarkastuksia ja ottaa korvauksetta näytteitä tutkimuksia varten. Toimijalle on annettava todistus näytteenotosta. Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus, sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, saada tässä laissa tarkoitettua tarkastusta ja valvontaa varten välttämättömät tiedot ja asiakirjat toimijalta.”

Tietojen oma-aloitteinen luovuttaminen (17 § 2 momentti ja 18 §).

Valtionhallinnossa ja myös elintarvikeketjun valvonnassa, sisältäen luonnonmukaisten tuotteiden valvonnan, on viime vuosina kiinnitetty yhä enemmän huomiota talousrikollisuuden ja harmaan talouden, jota myös elintarvikeketjun petokset osaltaan ovat, torjuntaan, sen edellyttämään viranomaisyhteistyöhön ja siihen, että viranomaisilla täytyy olla käytettävissään keinot puuttua harmaaseen talouteen ja petolliseen ja vilpilliseen toimintaan, mennä pintaa syvemmälle ja löytää yhteyksiä eri toimintojen välillä.

Ehdotetun 17 §:n 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voi lisäksi omasta aloitteestaan luovuttaa salassapitosäännösten estämättä valvontaa suorittaessa saatuja tietoja, jotka ovat välttämättömiä ympäristönsuojelulaissa (527/2014) tarkoitettulle viranomaiselle ympäristönsuojelua koskevia lakisääteisiä valvontatehtäviä varten. On muistettava, että ympäristönsuojelulain 174 §:n mukaan ympäristöviranomaisilla on oikeus saada tehtäviensä suorittamista varten tarpeelliset tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta ja toiminnanharjoittajilta. Nyt ehdotettu momentti ei siis toisi ympäristöviranomaisille uutta tiedonsaantioikeutta, mutta se mahdollistaisi ja nopeuttaisi tietojen luovuttamista tapauksissa, joissa on luonnonmukaisen tuotannon valvonnan yhteydessä havaittu ympäristöongelma. Samalla on muistettava, että ELY-keskukset edistävät ympäristönsuojelua ja huolehtivat niille määrätyistä ympäristönsuojelutehtävistä.

Ehdotuksen 18:n mukaan valvontaviranomaisilla olisi salassapitovelvoitteen estämättä oikeus oma-aloitteisesti antaa toiminnassaan saamiaan tietoja viranomaisille tai julkista tehtävää hoitavalle, jolla on tehtävänsä vuoksi tarve saada näitä tietoja. Säännös mahdollistaisi tehokkaan tietojenvaihdon ja yhteistyön harmaan talouden torjuntaan osallistuvien eri tahojen kanssa tilanteissa, jossa se olisi välttämätöntä laissa tarkoitettuja kuten ehdotuksen 37 §:ssä tarkoitettua toiminnan keskeyttämistä varten. Asian selvittäminen voi joka tapauksessa kestää, varsinkin jos kyseessä petollinen tai vilpillinen toiminta.

Oikeusministeriö pitää epäselvänä 30 §:ssä tarkoitettua rekisterinpitoa.

Ehdotetun pykälän mukaan Ruokavirasto pitäisi lisäysaineistorekisteriä saatavilla olevasta luonnonmukaisen ja siirtymävaiheen lisäysaineistosta, siten kuin luomusasetuksen 26 artiklassa säädetään. Saman menettelyn mukaisesti pidetään rekisteriä luonnonmukaisten eläinten ja luonnonmukaisesti vesi- viljeltyjen poikasten saatavuudesta markkinoilla siten kuin siitä luomusasetuksen 26 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetään. Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan mukaisesti Ruokavirasto määritteli käsiteltävien henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ja olisi siten asetuksessa määritelty rekisterinpitäjä.

Luonnonmukaisessa tuotannossa on ollut mahdollista käyttää esimerkiksi tavanomaista siementä, jos luomusiementä ei ole ollut saatavilla. Tuotannon suunnittelun kannalta on tärkeää, että luonnonmukaisen ja siirtymävaiheen kasvien lisäysaineiston, luonnonmukaisten eläinten ja luonnonmukaisesti vesiviljeltyjen poikasten saatavuudesta markkinoilla pidetään rekisteriä. Tällä pyritään edistämään luonnonmukaisen aineiston käyttöä luonnonmukaisessa tuotannossa. Luomuasetuksen 26 artiklan mukaan siinä tarkoitettujen tietojen luovutus on toimijalla vapaaehtoista ja tiedot julkaistaan veloituksetta. Lisäksi toimijan huolehdittava tietojen ajantasaisuudesta ja poistettava ne heti sen jälkeen, kun kasvien lisäysaineistoa, eläimiä tai vesiviljeltyjä poikasia ei enää ole saatavilla.

Oikeusministeriö on kiinnittänyt huomiota henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteeseen toteamalla, että kun kyse on tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista vain silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Tällöin lainsäätäjän on osoitettava mihin tietosuoja-asetuksen artiklaan henkilötietojen käsittely perustuu.

Ehdotetun lain 29 §:n luonnonmukaisen tuotannon rekisteristä ei ole nimenomaisesti säädetty luomuasetuksessa. Kerättävät tiedot perustuvat niille tiedoille, joita toimijan on ilmoitettava luomuasetuksen 34 artiklan mukaisesti. Ilmoitettavista tiedoista komission voi antaa lisäksi täytäntöönpanosäädöksiä. Lisäksi jäsenvaltioiden on luomuasetuksen 34 artiklan kohdan 6 mukaisesti julkaistava tietyt tiedot sekä näille toimijoille tai toimijaryhmille luomuasetuksen 35 artiklan 1 kohdan mukaisesti myönnettyistä sertifikaateista. Lisäksi esim. luomuasetuksen 38 artiklan 2 kohdassa on lueteltu joukko tekijöitä, joita viranomaisen tulee virallista valvontaa suorittaessaan ottaa huomioon, kuten esim. toimijoiden ja toimijaryhmien tyyppi, koko ja rakenne, ajanjakso, jonka toimijat ja toimijaryhmät ovat toimineet luonnonmukaisessa tuotannossa, tuoteluokat sekä suoritettujen valvonnan tulokset. Luonnonmukaisen tuotannon rekisteri sisältää vain sellaisia tietoja, jotka perustuvat luonnonmukaista tuotantoa koskevan EU-lainsäädännön välttämättömiin tarpeisiin.

Ehdotettu sääntely perustuu EU:n luomuasetuksen välttämättömiin vaatimuksiin. Jos katsotaan, että tämä perustuu kansalliseen liikkumavaraan, olisi ilmeistä, että käsittelyperuste olisi rekisterinpitäjän lakisääteinen tehtävä (tietosuoja-asetus, 6 artikla 1 kohta c alakohta).

2. Oikeusrekisterikeskus

Oikeusrekisterikeskus on esittänyt 16 §:n 2 momentin sakkorekisteriä koskevan tiedonsaanti-oikeuden poistamista.

Oikeusrekisterikeskuksen näkemyksen mukaan valvontaviranomaiselle ei ole tarkoituksenmukaista säätää tiedonsaantioikeutta sakkorekisteritietoihin. Seuraamusmaksun määräämistä rajoittaa se, että seuraamusmaksua ei voida määrätä, jos teosta on kulunut yli vuosi (lakiehdotuksen 38 § 4 momentti). Sakkorekisteriin tieto sakkorangaistuksesta päättyy vasta sen jälkeen, kun seuraamus on määrätty, joka usein tarkoittaa sitä, että seuraamuksen taustalla olevasta teosta on kulunut jo yli vuosi. Lisäksi lakiesityksen 38 §:n mukainen rikkomus voi tulla käsiteltäväksi tuomioistuimessa yhdessä muiden samalla kertaa tuomittavana olevien rikosten kanssa, jolloin seuraamuksena voi olla yhteinen vankeusrangaistus (rikoslaki 7 luku 1 §). Yhteistä vankeusrangaistusta koskevat tiedot eivät ilmene sakkorekisteristä. Näin ollen pelkästään sakkorekisteritietojen tarkastaminen ei olisi riittävä toimenpide kaksoisrangaistavuuden kiellon noudattamiseksi.

Kuten esityksen perusteluissa on todettu, ministeriö katsoo valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeuden sakkorekisteritietoihin olevan tarpeellinen, jotta voitaisiin noudattaa kaksoisrangaistavuuden kieltoa eli varmistaa, ettei seuraamusmaksua määrätä sille, joka on samasta teosta jo tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa. Samaa muotoilua on kuitenkin käytetty myös rehulain (1263/2020) 42 §:n 3 momentissa ja elintarvikelain (297/2021) 43 §:n 3 momentissa. Lisäksi ministeriö on samaa mieltä Oikeusrekisterikeskuksen kanssa siitä, että valvontaviranomaisella on mahdollisuus saada tieto vireillä olevista lakiesityksen 38 §:n mukaista rikkomusta koskevasta esitutkinnasta, syyteharkinnasta ja tuomioistuinkäsittelystä, koska käytännössä valvontaviranomainen päättää siitä, ilmoitetaanko epäilyistä rikkomuksesta esitutkintaviranomaiselle. Vaikka sakkorekisterin tiedot eivät välttämättä kerro koko totuutta, pitää ministeriö sitä kuitenkin yhä yhtenä keinona varmistua, ettei samasta teosta tuomita rangaistusta kahdesti.

Samalla ministeriö esittää, että 16 § 2 momentin viittaus 37 §:ään korjattaisiin seuraavasti:

”Valvontaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 38 §:ssä säädetyn seuraamusmaksun määrittämiseksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:ssä tarkoitetusta sakkorekisteristä välttämättömät tiedot sen varmistamiseksi, ettei toimijaa ole samasta rikoksesta tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa.”

3. Ruokavirasto

Ruokavirasto on todennut, että vähittäiskaupan valvonnasta aiheutuu sille lisäresurssitarpeita.

Ministeriö katsoo, että vähittäiskaupan viranomaisvalvontaan liittyvät tarkastukset pystytään hoitamaan valtuutetuilla tarkastajilla ja muutoin tähän tehtävään tarvittava viranomaisten resurssitarve arvioidaan jäävän vähäiseksi. Resurssitarpeen on arvioitu jäävän noin yhteen henkilötyövuoteen, joka ei edellytä valtion talousarviomuutoksia, ja tämä voidaan hoitaa ministeriön näkemyksen mukaan viraston sisäisin järjestelyin.

Ruokavirasto esittää, että esitykseen tulisi sisällyttää vientisertifikaatti.

EU:n luomusasetus määrittelee sen vaatimusten perusteella myönnettävän sertifikaatin (35 artikla) ja sen yksityiskohtaisen määärämuotoisen sisällön. Lisäksi vielä julkaisemattomalla komission delegoidulla asetuksella on määriteltä toinen vientiin käytettävä sertifikaattimalli (eläinperäiset elintarvikkeet USA:n vientiin), jossa todistetaan, että eläintuotannossa ei ole käytetty antibiootteja. Ruokavirasto voi tuottaa liiketaloudellisina suoritteina muita todistuksia vientiyritysten tarpeisiin, kuten eräkohtaisia todistuksia tietyistä laivalasteista. Ministeriö katsoo, ettei perusteita ole sille, että kansallisessa lainsäädännössä määriteltäisiin muita kuin EU-asetuksessa määriteltäviä sertifikaatteja.

Ruokavirasto esittää, että keruualueiden selvittäjämalli saattaisi olla sovellettavissa muidenkin kuin jokamiehenoikeudella kerättävien tuotteiden sertifiointiin. Ruokavirasto pitää kuitenkin yksinkertaisempänä ja helpompana selvittäjämallin rajaamista jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

Ruokavirasto huomauttaa lisäksi, että viraston nykyisissä ohjeissa on tehty Metsähallitusta koskeva poikkeus ei-jokamiehenoikeudella kerättävien tuotteiden sertifioinnissa, ja ehdotetussa laissa Metsähallituksella ei ole erityisasemaa. Ministeriön mukaan esityksessä ei ole luotu metsähallitukselle erityisasemaa, vaan sitä kohdellaan kuten muitakin maanomistajia.

4. Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö on todennut lakiesityksellä olevan ympäristövaikutuksia.

Lakiesityksellä pannaan toimeen EU:n luonnonmukaista tuotantoa koskeva lainsäädäntö sen edellyttämässä laajuudessa. Uusi EU:n luomuasetus sisältää yksityiskohtaiset säädökset luonnonmukaista tuotantoa koskevista ja näistä ei voida kansallisesti säätää. Näillä tuotantosäännöillä keskeiset vaikutukset ympäristöön, jotka eivät oleellisesti poikkea nykyisestä.

5. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Valvira pitää ehdotusta hyvänä ja toteaa, että sen valmisteluvaiheessa esittämät kommentit on huomioitu.

6. Tulli

Tulli on todennut tehtäviensä lisääntyneen ja todennut tästä aiheutuvan lisäresurssitarpeita.

Ministeriö toteaa, että esitetyt tehtävät ovat pääosin jo olemassa olevassa nykyisessä luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain 8 §:ssä (295/2015) Tullin tehtävänä. Ainoastaan läheisesti maatalouteen liittyvien luomutuotteiden osalta (mm. mehiläisvaha ja karstaamaton villa) valvonta-tehtävät ovat uusia. Niiden osalta tuonti on lähes olematonta, joten valvonnan työmäärän arvioidaan myöskin niin vähäiseksi, että sen ei katsota aiheuttavan merkittävää lisäresurssien tarvetta Tullille.

7. Uudenmaan ELY-keskus

ELY-keskus toteaa, että epäselväksi jää mitä tarkoitetaan 7 § 1 momentin 1 kohdassa läheisesti maatalouteen liittyvillä tuotteilla, koska lausuntopyynnössä ei ollut liitettä 1.

Asianomaisessa 7 § 1 momentin 1 kohdassa viitataan uuden luomuasetuksen liitteeseen 1. Tällaisia tuotteita ovat luomuasetuksen liitteen 1 mukaan esimerkiksi luonnonkumit, hartsit, mehiläisvaha sekä raakavuodat ja käsittelemättömät nahat.

ELY-keskus pitää ongelmallisena, että lakiesityksen 27 § valvontajärjestelmästä erottaminen ei kata niitä tapauksia, joissa toimijalta ei ole saatu ilmoitusta eroamisesta.

Uuden luomuasetuksen 34 artiklan kohdan 7 mukaan asetuksen kaikilla säännöksiä noudattavilla toimijoilla tai toimijaryhmillä, jotka suorittavat kohtuullisen maksun valvonnan aiheuttamista kuluista on oikeus kuulua valvontajärjestelmään. Toimijalla tai toimijaryhmällä on siis oikeus toiminnan lop-
pumisesta huolimatta kuulua luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään, mikäli ne suorittavat niille kohdistuvasta valvonnasta aiheutuvat maksut.

8. Lapin ELY-keskus

ELY-keskus esittää, että selvittäjämallilla on voitava tuottaa sekä jokamiehenoikeudella että ei-jokamiehenoikeudella kerättäviä luomuluonnon tuotteita. Lisäksi ELY-keskus esittää, että jatkaa selvittäjämallin valvonta jatkuu ELY-keskuksissa. Ministeriön vastaus keruualueisiin on kohdassa 23.

9. Kaakkois-Suomen ELY-keskus

ELY-keskus todennut 23 §:n muotoilusta ”annettava sertifikaatti” ja liitettävä valvontajärjestelmään, että käytännössä toimitaan päinvastoin.

Ministeriö toteaa, että sertifikaatin antaminen vastaa hallintopäätöstä siitä, että toimijan tai toimijaryhmän toiminta täyttää luomusasetukseen vaatimukset. Vasta tämän jälkeen toimija voidaan liittää valvontajärjestelmään.

ELY-keskus on todennut 26 §:n 2 momentin muotoilusta ”...Jos toiminta tai tuote ei täytä säädettyjä vaatimuksia, on valvontaviranomaisen tehtävä asiasta erillinen päätös.”, että jää epäselväksi viitataanko myös 36 §:ään?

Toimijalle tai toimijaryhmälle, joka on liitetty valvontaan, on tehtävä uuden luomusasetuksen edellyttämät säännölliset tarkastukset. Näiden perusteella toimijalle annetaan luomusasetuksen 35 artiklassa tarkoitettu määrämuotoinen sertifikaatti. Tämä tarkoittaa, että sertifikaattiin merkitään vain ne tuoteluokat, joihin toimija on hyväksytty. Tämän johdosta on toimijalle tai toimijaryhmälle annettava erillinen päätös toiminnasta, joka ei täytä luomusasetuksen vaatimuksia. Tässä ei siis viitata lakiesityksen 36 §:ään.

ELY-keskus on myös pohtinut Ruokaviraston ohjeiden oikeudellista asemaa

EU:n uuden luomusasetuksen sisältämät luonnonmukaista tuotantoa koskevat vaatimukset ovat yksityiskohtaisia ja paikoitellen erittäin hankalasti tulkittavia. Tästä monimutkaisuudesta johtuen ja myös yhtenäisten valvontakäytäntöjen luomiseksi on ollut tarpeellista, että Ruokavirasto on laatinut ohjeita sekä pitänyt koulutustilaisuuksia luomulainsäädännön vaatimuksista. Ministeriö korostaa, että kyse on kuitenkin vain ohjeesta, joka ei siis ole sitova.

10. Etelä-Pohjanmaa ELY-keskus

ELY-keskus on pitänyt pienten toimijoiden vapauttaminen sertifikaattivelvoitteesta hyvänä asiana. ELY-keskuksen mukaan seuraamusmaksun voidaan katsoa olevan tehokas keino, mutta sen käyttämiseen liittyy lukuisia haasteita.

Ministeriö toteaa, seuraamusmaksuja koskeva käytäntö on linjassa ministeriön muun vastaavan lainsäädännön kanssa (esim. elintarvikelaki (297/2021) 67 § ja rehulaki (1263/2020) 51 §). Näihin jo voimassa oleviin lakeihin liittyen on Ruokaviraston ohjeistuksen valmistelu varsin pitkällä ja nämä ohjeet tulevat edesauttamaan käytäntöjä seuraamusmaksuihin liittyen.

Seuraamusmaksujen osalta tavoitteena on ollut, että hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin kuuluisi vain sellaisia laiminlyöntejä, joiden toteennäyttäminen olisi yksinkertaista eikä vaatisi erityisiä tukinnallisia toimenpiteitä, eli vähäisinä pidettävistä rikkomuksista tai laiminlyönneistä. Mahdollisuus nopeaan luomuvalvonnan seuraamusmaksuun on katsottu tarpeelliseksi vilpillisten käytäntöjen vuoksi ja kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi luomumerkintöjä kohtaan.

ELY-keskus pohtii seuraamusmaksun vaikutuksia luomutukeen. Ministeriön katsoo, että vaikutusta voi olla vain, jos tällainen vaatimus sisällytetään luomutuen ehtoihin.

Miten tulisi kohdella toimijaa, joka on tuomittu ympäristörikoksesta?

Ministeriö toteaa, että EU:n luomuasetus asettaa tarkat rajat sille toiminnalle, joka täyttää luonnonmukaiselle tuotannolle asetetut vaatimukset. Tällaisessa tilanteessa valvontaviranomaisen on tapauskohtaisesti tutkittava, onko luonnonmukaista tuotantoa koskevia perusvaatimuksia noudatettu. Luomuasetuksen 41 artiklan kohta 1 edellyttää viranomaisen viipymättä tekevän virallisen tutkimuksen luomuasetuksen vaatimusten noudattamisen todentamisesta, että jos viranomainen epäilee tai saa perusteltua tietoa, jonka mukaan toimija aikoo käyttää tuotetta tai saattaa markkinoille tuotteen, joka mahdollisesti ei ole luomuasetuksen mukainen.

11. Varsinais-Suomen ELY-keskus

Vaikka lakiesitys ei tuo mukanaan perustavanlaatuisia muutoksia, ELY-keskus arvioi olevan epäselvää, miten työt lisääntyvät ja sama koskee myös seuraamusmaksuja.

Ministeriö toteaa, että esitetyt tehtävät ovat pääosin jo olemassa nykyisessä luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain 6 §:ssä (295/2015). Ministeriö katsoo, että ELY-keskusten lisäresurssitarpeen jää vähäiseksi ja että mahdolliset resurssitarpeet pystytään hoitamaan ELY-keskusten sisäisin järjestelyin.

12. Pirkanmaan ELY-keskus

ELY-keskus pitää sähköisten järjestelmien kehittämistä tärkeänä ja ehdottaa usein useamman ELY-keskuksen alueella tapahtuvaa selvittäjän toiminnan keskittämistä yhdelle viranomaiselle. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

13. Pohjois-Savon ELY-keskus

ELY-keskus pitää perusteltuna luomukeruuotteiden valvonnan keskittämistä Lapin ELY-keskukseen. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

14. Luonnonvarakeskus (LUKE)

Luonnonvarakeskus esittää, että seuraamusmaksun käyttöönottoon liittyen, tulisi neuvonnan ja toimijoiden ohjeistamisen rooli määritellä alkuvaiheessa tarkemmin, samoin alkuvaiheen kesto. Ministeriö katsoo, että vaikka seuraamusmaksu on uusi, niin sen taustalla olevat säädökset luonnonmukaisesta tuotannosta ovat pääosin samankaltaisia, ja seuraamusmaksun käyttö alkaa toimijoita neuvomalla. Ruokavirasto tulee laatimaan ohjeita sekä pitämään koulutustilaisuuksia uudesta luonnonmukaista tuotantoa koskevasta lainsäädännöstä ja muun muassa uuden seuraamusmaksun vaatimuksista.

15. Luomuinstituutti

Luomuinstituutti esittää, että seuraamusmaksun käyttöönottoon liittyen, tulisi neuvonnan ja toimijoiden ohjeistamisen rooli määritellä alkuvaiheessa tarkemmin, samoin alkuvaiheen kesto. Ministeriö katsoo, että vaikka seuraamusmaksu on uusi, niin sen taustalla olevat säädökset luonnonmukaisesta tuotannosta ovat pääosin samankaltaisia, ja seuraamusmaksun käyttö alkaa toimijoita neuvomalla. Ruokavirasto tulee laatimaan ohjeita sekä pitämään koulutustilaisuuksia uudesta

luonnonmukaista tuotantoa koskevasta lainsäädännöstä ja muun muassa uuden seuraamusmaksun vaatimuksista.

Luomuinstituutti pitää epäselvänä miksi kolmannen osapuolen tekemä selvitystyö rajataan vain jokamiehen oikeudella kerättäviin tuotteisiin? Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

16. Elintarviketeollisuusliito (ETL)

ETL tukee Arktiset Aromit ry:n lausuntoa luomukeruualueiden sertifiointista ja ETL viittaa lausunnossaan myös Ruokaviraston lausuntoon asiassa. ETL myös pitää tärkeänä, ettei lainsäädännössä rajata selvitystyön tietolähteitä pelkästään metsävaratietoihin perustuviksi. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

17. Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto MTK

MTK toteaa lausunnossaan, että tulkintaeroja valvonnassa on ilmennyt eri toimialueiden kesken, ja että lainsäädännön toimeenpanon tulee varmistaa, että tuottajia ja toimijoita kohdellaan yhdenvertaisesti ja samanarvoisesti alueesta riippumatta. MTK:n mukaan valvontajärjestelmän kehittämistä tulee jatkaa siinä vaiheessa, kun maakuntahallinnon toimenkuva määritellään. Ministeriö tulee tarkastelemaan luomuvälvönnän erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja Luomu 2.0 ohjelman toimeenpanon yhteydessä.

MTK:n mukaan selvittäjämallia tulee voida käyttää muuhunkin kuin jokamiehen oikeudella kerättäviin tuotteisiin. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

MTK ehdottaa valvontaviranomaisten tunnusnumeron yhtenäistämistä. Ministeriö toteaa, että valvontaviranomaisten tunnusnumeroiden muodosta säädetään yksityiskohtaisesti EU:n luomuselektuksessa, jonka mukaan kukin itsenäinen valvontaviranomainen identifioidaan omalla tunnuksella. Useamman viranomaisen tunnuksia ei tästä syystä voida yhdistää.

18. Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC

SLC on korostanut sitä, että toimijaan kohdistuvan byrokratian tulee olla mahdollisimman sujuvaa ja että tämä ei saa muodostua esteeksi siirryttäessä tavanomaisesta tuotannosta luonnonmukaiseen tuotantoon. Valvontaan liittyviä menettelyjä tulee kehittää byrokratian vähentämiseksi. Lisäksi SLC painottaa kuluttajien luottamuksen säilyttämistä luonnonmukaiseen tuotantoon ja toteaa, että toimijoiden valvontamaksujen tulisi olla kohtuullisia.

19. Kuluttajaliitto

Kuluttajaliitto pitää esitettyä seuraamusmaksua niin pienenä, ettei se välttämättä ole riittävän tehokas lainvastaisen toiminnan ehkäisyssä

Ministeriö toteaa, että seuraamusmaksuja koskeva käytäntö ja sen suuruus (300 - 5000 euroa) on linjassa ministeriön muun vastaavan lainsäädännön kanssa (esim. elintarvikelaki (297/2021) 67 § ja rehuilaki (1263/2020) 51 §).

Kuluttajaliitto katsoo, että seuraamusmaksun soveltamisala menee päällekkäin kuluttajaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain perusteella.

Ministeriö katsoo, ettei päällekkäisyyttä ole, koska mainittua lakia (566/2020) ei sovelleta luomutuotteiden valvontaan. Myöskään nyt annettava lakiehdotus ei anna toimivaltuuksia kuluttajaviranomaisille, viranomaiset on määritelty lakiehdotuksen 5-9 §:ssä.

20. Luomuliitto

Luomuliitto esittää, että valvontaviranomaisten tunnusnumerot tulisi yhtenäistää, niin että tunnuksen loppuosa olisi kaikille sama, ELY-keskuksesta riippumatta. Ministeriön mukaan valvontaviranomaisten tunnusnumeroiden muodosta säädetään yksityiskohtaisesti EU:n luomuasetuksessa, jonka mukaan kukin itsenäinen valvontaviranomainen identifioidaan omalla tunnuksella. Useamman viranomaisen tunnuksia ei tästä syystä voida yhdistää.

Luomuliitto pitää tärkeänä, että viranomaisvalvonnan lisäksi etsitään keinoja tukea ja mahdollistaa Suomessa yksityisten sertifikaattien mukaista valvontaa. Ministeriö katsoo, että asiaa voidaan tarkastella Luomu 2.0 ohjelman toimeenpanossa.

Luomuliitto on ollut laatimassa Arktiset Aromit ry:n ja yhteistyötahojen lausuntoa keruualueista. Luomuliitto ehdottaa keruualueiden sertifiointiin selvittäjämenettelyn laajentamista. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

Luomuliitto esittää, että maataloilla tapahtuvan valmistustoiminnan valvonnan yksityiskohtia tulisi tarkastella uudelleen. Ministeriö katsoo, että asiantuntemus elintarvikkeiden valmistustoiminnan valvontaan, erityisesti pitemmälle prosessoituja tuotteita valmistettaessa, on Ruokavirastossa.

Luomuliitto kiinnittää huomiota seuraamusmaksun käyttöönottoon ja neuvonnalliseen otteeseen sekä valvonnasta perittäviin viranomaismaksuihin ja maksuperusteisiin. Ministeriö katsoo, että vaikka seuraamusmaksu on uusi viranomaistehtävä, niin taustalla olevat säädökset luonnonmukaisesta tuotannosta ovat pääosin samankaltaisia, ja seuraamusmaksun käyttö alkaa toimijoita neuvomalla ja aluksi voidaan toimia neuvonnallisella otteella.

Ministeriö toteaa, seuraamusmaksuja koskeva käytäntö on linjassa ministeriön muun vastaavan lain säädännön kanssa (esim. elintarvikelaki (297/2021) 67 § ja rehulaki (1263/2020) 51 §). Näihin voimassa oleviin lakeihin liittyen on Ruokaviraston ohjeistuksen valmistelu jo varsin pitkällä ja nämä ohjeet tulevat edesauttamaan käytäntöjä seuraamusmaksuihin liittyen.

Ministeriö toteaa lisäksi, että valvonnasta perittävät maksut perustuvat valtion maksuperustelakiin. Valvonnassa voidaan ottaa huomioon vähäriskinen toiminta.

Luomuliitto esittää, että asetuksessa oleva vähäriskinen toiminta tulee määritellä ja Luomuliitto antaa näistä yksityiskohtaisen ehdotuksen. Ministeriön kanta on, että jaottelu vähäriskisiin ja muihin toimijoihin ei kansallisella säädöksellä ole tässä tapauksessa mahdollista. Ministeriö toteaa, että toimijoiden fyysisten tarkastusten väliä voidaan tietyissä tapauksissa pidentää 24 kuukauteen (ns. vähäriskiset toimijat) EU:n uuden luomuasetuksen 35 artiklan 3 kohdan perusteella. Reunaehdot valvontaviranomaiselle ns. vähäriskisen toiminnan määrittelyyn on annettu EU:n luomuasetuksen 38

artiklassa. Tarkempi määrittely edellyttää valvontaviranomaiselta aina tapauskohtaista harkintaa. EU:n uusi luomusasetus, 38(3) artikla, edellyttää pääsääntöisesti asetuksen noudattamisen todentamista vähintään kerran vuodessa. Saman artiklan 2 kohdassa säädetään periaatteista, joiden perusteella valvontaa kohdennetaan, huomioiden myös EU:n valvonta-asetuksen 9 artiklassa tarkoitetut seikat. Asetus edellyttää, että valvontaviranomaisen on tehtävä tapauskohtainen arviointi, jos valvonnan perusvaatimuksista poiketaan edellä esitetyllä tavalla.

21. Pro Luomu ry

Pro Luomu esittää, että luomuvälvonnasta ja sen järjestämisestä tulee tehdä selvitys. Pro Luomun mukaan tuotanto-ohjeita tulkitaan eri alueilla eri tavalla ja toivoo yhtenäisempää valvontajärjestelmää. Ministeriö katsoo, että valmistelussa oleva maakuntauudistus voi vaikuttaa myös siihen, miten luomuvälvontaa tulisi tulevaisuudessa järjestää. Ministeriö tulee tarkastelemaan luomuvälvonnan toteuttamisvaihtoehtoja Luomu 2.0 ohjelman toimenpanon yhteydessä.

Pro Luomu esittää, että keruualueiden selvittäjämallin mukaisesti tulisi voida sertifioida myös ei-jokamiehen oikeudella kerättäviä tuotteita. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

22. Päivittäistavarakauppa ry

Päivittäistavarakauppa ry pitää hyvänä, että vähittäiskaupat vapautetaan sertifiointivelvoitteesta lakiehdotuksessa mainituilla perusteilla. Päivittäistavarakauppa ry esittää harkittavaksi, että niiltä toimijoilta, joilla ei ole sertifiointivelvoitetta vaan ainoastaan velvoite ilmoittaa luomutuotteiden myynnistä elintarvikevalvontaviranomaisille, ei perittäisi maksuja.

Ministeriö toteaa, että sertifiointivelvoitteesta vapautettujen toimijoiden on lakiesityksen 24 §:n 2 momentin mukaisesti tehtävä ilmoitus Ruokavirastolle. Luomusasetuksen 38 artiklan kohdan 1 alakohdan e mukaan, vaikka toimijat on vapautettu sertifiointivelvoitteesta, on viranomaisten suoritettava vapauttamiseen sovellettavien vaatimusten täyttymisen todentamista ja kyseisten toimijoiden myymien tuotteiden valvontaa. Sertifiointivelvoitteesta vapautetuilta ei kuitenkaan edellytetä luomusasetuksen 38 artiklan kohdassa 3 tarkoitettua säännösten noudattamisen todentamista vähintään kerran vuodessa. Ministeriö katsoo, että toiminnan suunnittelulla sekä sähköisiä järjestelmiä hyväksikäyttämällä voidaan vähentää sertifiointivelvoitteesta vapautetuille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa ja kuluja.

Päivittäistavarakauppa ry katsoo, että seuraamusmaksun yläraja on edelleen varsin korkea.

Ministeriö toteaa, seuraamusmaksuja koskeva käytäntö ja suuruus (300-5000 euroa) on linjassa ministeriön muun vastaavan lainsäädännön kanssa (esim. elintarvikelaki (297/2021) 67 § ja rehulaki (1263/2020) 51 §).

23. Arktiset Aromit ry ja yhteistyötahot

Arktiset Aromit ry ja yhteistyötahot esittävät, että luomukeruu- ja luomutuotannon valvontaa ei jaettaisi eri viranomaisille ja että selvittäjämallin mukaisesti voitaisiin kerätä myös maanomistajan avulla kerättäviä luomuluonnontuotteita.

Jokamiehenoikeudella ja muiden kuin jokamiehenoikeudella kerättävien luonnontuotteiden sertifiointi luonnonmukaisiksi tuotteiksi.

Luonnonvaraisten kerättyjen kasvituotteiden markkinoille saattaminen luonnonmukaisesti tuotettuina (luomutuotteina) on toteutettu nimenomaan kaupallista poimintaa ja keräilyä varten. Kerättyjä tuotteita myydään joko sellaisenaan tai raaka-aineiksi luomuelintarvikkeisiin. Luomuelintarvikkeiden koostumusta koskevat säädökset edellyttävät pääsääntöisesti, että kaikki ainesosat, myös luonnosta kerätyt, ovat luomuasetuksen mukaisesti tuotettuja tuotteita.

Ministeriö katsoo, että esitetyllä lainsäädännöllä ei vaikeuteta luomukeruualueiden laajentumisen mahdollisuuksia, vaan lakiin selkeytetään nykyinen käytäntö, jossa jokamiehenoikeudella kerättävien tuotteiden markkinoille saattaminen luonnonmukaisesti tuotettuina voi perustua myös niin sanottuun alueiden selvitystyöhön kolmannen osapuolen toimesta.

Alan toimijoiden keskuudessa ongelmaksi on koettu luomukeruualueen todentaminen, sertifiointivaatimukset ja rekisteröinnin nykyiset toimijoiden kannalta monimutkaisiksi arvioidut ehdot. Alan yritysten ilmaista huolensa maa- ja metsätalousministeri Jari Lepälle 12.8.2020, ministeri päätti koota asiaa selvittämään asiantuntijaryhmän. Asiantuntijaryhmä arvioi sertifiointin toimintamalleja, viestinnän keinoja ja muita kehittämistoimenpiteitä, viranomaisten ja toimijoiden tiedonvaihdon kehittämistä ja ryhmäsertifiointia. Tässä yhteydessä asiantuntijaryhmään osallistuneet viranomaiset ovat yhteistyössä arvioineet nykyisin noudatetut menettelyt ja todenneet, että sertifiointikäytännöissä ei ole nykyistä enempää joustonvaraa.

Arktiset Aromit ry:n ja yhteistyötahojen lausunnossa esitetään, että ”Metsistämme yli 90 % täyttää luomuasetuksen vaatimukset”.

EU:n luomuasetuksen vaatimukset edellyttävät kuitenkin metsänomistajan suostumusta ja sitoutumista luomuasetuksen mukaisiin sääntöihin mm. metsien lannoituksessa, uudistamisessa ja kasvin-suojelussa. Onkin viitteitä siitä, että metsänomistajien kiinnostus sitoutua luomuasetuksen vaatimukseen, ja tukea tällöin kaupallista poimintaa, ei ole läheskään näin laajaa.

Arktiset Aromit ry on esittänyt, että menettelyä, jossa luonnonalueita on valvontajärjestelmään ilmoittanut muu kuin luonnonalueen omistaja tai haltija, ja joilta jokamiehenoikeudella kerätään luonnonvaraisia kasvituotteita (marjoja ja sieniä), laajennettaisiin koskemaan tuotteita (näitä ovat esimerkiksi käävät, kerkät ja mahla), joiden keräämiseen vaaditaan maanomistajan lupa.

Luomuasetuksen hyvin tarkoin säädeltynä lähtökohta on, että toimijan (tässä yhteydessä metsänomistaja) on ilmoitettava valvontaan (34 artikla) ja saatava sertifikaatti (35 artikla) ennen tuotteiden markkinoille saattamista. Ministeriö toteaa, että sertifikaattia ei anneta metsälle tai alueelle, toisin kuin useissa lausunnoissa esitetään. Sertifikaatti annetaan toimijalle (metsänomistajalle), joka

myy tai luovuttaa vastikkeellisesti tai ilman korvausta tuotteita markkinoille. Poikkeaminen lakiesityksessä esitetyllä tavalla luomusasetuksen vaatimasta menettelystä on perusteltavissa EU:n komissiolle vain jokamiehenoikeudella kerättävien luonnonvaraisten kasvituotteiden osalta, koska EU:n lainsäädäntö ei ota huomioon sitä, että maanomistaja ei jokamiehenoikeuden perusteella ”omista” marjoja ja sienä.

On perusteltua, että Ruokavirasto valvoo selvittäjien työtä, joka koskee laajoja alueita myös usean ELY-keskuksen alueella. Ruokavirasto on jo nykyisessä lainsäädännössä se viranomainen joka tässä sertifiointitavassa antaa ensimmäisen sertifikaatin tuotteiden ostopisteelle ja koko ketjulle siitä eteenpäin. Jotta koko ketju on EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla selkeästi valvottu, tulee myös selvittäjän liittyä valvontaan ja saada Ruokavirastosta sertifikaatti, joka osoittaa toiminnan kelpoisuuden. Ministeriön tavoitteena on yhdenmukaista valvontaa ja vähentää EU-asetuksen erilaisia tulkintoja.

Useissa lausunnoissa esitetään, että keruualueiden selvittäjien valvontaa ei pitäisi keskittää Ruokavirastoon, vaan katsoo, että se tulisi tehdä ELY-keskuksissa tai keskittää Lapin ELY-keskukseen.

Ministeriö katsoo, että jos valvontaviranomaiset luovat omia tulkintoja ja erilaisia käytäntöjä luonnonmukaisten kasvituotteiden valvonnasta keruualueilta, on olemassa riski, että sertifiointi ei täytä EU-lainsäädännön vaatimuksia. Ministeriön tavoitteena on yhdenmukaistaa valvontaa ja vähentää EU-asetuksen erilaisia tulkintoja, kun laajoja keruualueita hyväksytään ns. selvittäjän toimesta. Eri-laisten tulkintojen välttämiseksi on katsottu parhaaksi keskittää selvittäjien työn valvonta ja selvittäjän sertifikaatin myöntäminen Ruokavirastoon.

Taloudelliset riskit ja mainehaitta

EU:n komissio auditoi ja valvoo säännöllisesti jäsenvaltioiden vastuulla olevia valvontajärjestelmiä. Vielä tähän mennessä komission tarkastukset ja raportit eivät ole kohdentuneet Suomessa oleviin keruualueisiin tai keruutuotteita ostaviin tai jalostaviin yrityksiin. Jos EU:n komissio toteaisi puutteita Suomen valvontajärjestelmässä, seurauksena olisi vähintään kehoitus viranomaisten toiminnan korjaamiseksi. Ministeriö toteaa, että tällöin puutteellisesti tai väärin menettelyin valvottujen toimijoiden sertifikaatit jouduttaisiin todennäköisesti peruuttamaan ja koko toimialalle mainehaitta olisi tuoloin erittäin suuri, sillä kuluttajien luottamus perustuu nimenomaan tuotteiden aitouteen ja tuotantotavan varmistamiseen valvonnalla. Myös yritysten osalta mainehaitta olisi todennäköisesti merkittävä ja sertifikaattien peruuttaminen voisi luomutuotteisiin erikoistuneilla yrityksillä johtaa merkittäviin taloudellisiin tappioihin tai toiminnan loppumiseen. Erityisesti vientiyrityksillä ja niiden tuotteilla, kuten mahla- ja pakuri, jo pelkkä mainehaitta saattaisi kokonaan viedä edellytykset tuotteiden vienniltä.

Arktiset Aromit ry esittää lisäksi, että lakiehdotuksen 4 §:n 2 määritelmäkohtaan, maataloustuotteiden määritelmään lisättäväksi: ”...sekä luonnonvaraisia kasvituotteita”.

Ministeriö toteaa, että kansallisen lain määritelmässä ei toisteta sisällöllisesti EU:n luomusasetuksessa määriteltyjä asioita. Kyseisen asetuksen 3 artiklan 22 määritelmäkohdassa todetaan, että ”kasvintuotannolla tarkoitetaan kasvinviljelytuotteiden tuotantoa, johon kuuluu myös luonnonvaraisten kasvituotteiden keruu kaupallisiin tarkoituksiin”.

24. Siemenkauppiaitten yhdistys

Siemenkauppiaiden yhdistys on kiinnittänyt huomiota lisäysmateriaaliin ja kasvihuonevihanesten tuotantoon. Ministeriön mukaan EU:n luomuasetuksella pyritään asteittain lisäämään luonnonmukaisesti tuotetun lisäysaineiston tuotantoa, jotta päästäisiin kattavaan luomulisäysmateriaalin käyttöön viimeistään vuonna 2035. Poikkeuksista käyttää muuta kuin luonnonmukaisesti tuotettua lisäysaineistoa säädetään yksityiskohtaisesti EU-lainsäädännössä. Asiasta ei ole valtuuksia säätää kansallisesti.

Ministeriön mukaan asetuksessa on tehty merkittäviä rajoituksia kasvihuonetuotantoon. Asetuksessa on annettu erityinen 10 vuoden siirtymäsäädös Suomen, Ruotsin ja Tanskan vanhoille toimijoille kasvihuoneissa, joissa luomuviljely tapahtuu rajoitetuissa alustoissa. Perusedellytys on uuden EU-lainsäädännön mukaan, että kasvintuotanto tapahtuu maaperässä. Tällainen luomuviljelytekniikka tarvitsee lisää tutkimusta. Kansallisesti ei ole mahdollistaa säätää viljelysäännöistä poikkeuksia.

25. Suomen Pakuri Oy

Suomen Pakuri Oy esittää huomioita lääkinnällisten sienten ja luonnonalueiden sertifiointiin ja tukee Arktiset Aromit ry:n lausuntoa keruualueista. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

Suomen Pakuri Oy nostaa lausunnossaan esiin tulkintamahdollisuuden luonnonvaraisten kasvituotteiden määrittelyyn ja pitää tärkeänä, että niiden esiintymiseen voidaan vaikuttaa myös viljelytoimin. Ministeriön kanta on, että luonnonvaraisten kerättävien kasvien ja kasvituotteiden kasvuedellytyksiin ja kasvuun voidaan vaikuttaa luomuasetuksessa sallituilla viljelytoimilla, kuten luomutuotannossa sallituilla lannoitteilla tai kasvinsuojeluaineilla, sekä asetuksen mukaisella lisäysaineistolla. Luomuasetuksessa edellä mainitut keruutuotteet rinnastetaan kasvinviljelytuotantoon (3 artikla 22 määritelmäkohta).

Suomen Pakuri Oy ehdottaa täsmennettäväksi, että: ”Luonnonvaraisilla kasveilla tarkoitetaan alkuperäisesti suomalaiseen (metsä)luontoon kuuluvia kasveja, joiden esiintymiseen voidaan myös vaikuttaa viljelytoimin”. Ministeriö katsoo, että ehdotettu täsmennys ei ole mahdollinen, sillä EU-lainsäädäntö ei mahdollista sellaista rajausta, että EU:n luomuasetuksen mukainen keräys koskisi vain sellaisia kasvilajeja tai niiden osia, jotka olisivat alkuperäisesti suomalaiseen (metsä)luontoon kuuluvia lajeja. Luonnonvaraisina voidaan tässä yhteydessä pitää myös alueella kasvavia tulokaslajeja ja hyödyntää niistä saatavia tuotteita. Lausunnossa mainitut viljeltyt koivikot ja kuusikot ovat myös siirrettävissä luonnonmukaiseen tuotantoon, kuten täysin luonnontilaiset metsäalueet.

26. KÄÄPÄ Biotech Oy

Kääpä Biotech Oy kiinnittää erityistä huomiota Metsähallituksen asemaan ja on huolissaan erityisesti luomusertifioidun raaka-aineen saannin turvaamisesta Metsähallituksen hallinnoimilta alueilta. Kääpä Biotech Oy tukee Arktiset Aromit ry:n lausuntoa keruualueiden sertifiointista. Ministeriön mukaan esityksessä ei ole annettu Metsähallitukselle erityisasemaa, vaan sitä kohdeltaisiin kuten muitakin maanomistajia. Ministeriön vastine keruualueisiin on kohdassa 23.

27. Puutarhaliitto

Puutarhaliitto ry kannattaa hallituksen esitystä luonnonmukaisesta tuotannosta sekä sakon käyttöön-otosta. Uuden lain avulla voidaan selkiyttää luomutuotteiden tuotannon ja kaupan valvontaa sekä ehkäistä harmaata taloutta.